

Зелений Володимир Іванович
*професор кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України,
кандидат педагогічних наук, професор*
Бондаренко Данііл Олександрович
*курсант курсу №2 факультету службово-
бойової діяльності Київського інституту
Національної гвардії України*

РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВОЇ ПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ

Військова агресія Російської Федерації проти України стала однією з основних причин того, що багато громадян України переглянули своє ставлення до рівня захисту Батьківщини. Нині здобуття військового фаху є одним з важливих критеріїв у становленні молодого людини. Саме тому, громадяни України часто виявляють бажання отримати військову спеціальність.

Досвід службової діяльності офіцера переконливо доводить, що одним з пріоритетних напрямків його роботи є навчання та виховання підлеглих, які є складовою військової педагогіки – галузі педагогічної науки.

Першооснови військової педагогіки мають досить глибоку історію, оскільки вона зародилась у зв'язку з необхідністю підготовки людей до ведення бойових дій. Розвиваючись емпірично, вона накопичувала досвід навчання і виховання воїнів у найрізноманітніших умовах. І лише у другій половині XIX століття – першій половині XX століття військова педагогіка сформувалась як самостійна наукова ланка. Саме у процесі її становлення було відмічено той факт, що чим динамічніше розвиваються військові формування країни, тим вища їх потреба у військово-педагогічній підготовці, де органічно поєднуються наука і педагогічна майстерність, що, відповідно, вказує на зростання ролі військової педагогіки та підвищення вимог до неї.

Військова педагогіка досліджує особливості навчання, виховання та розвитку воїнів у військових формуваннях. Вона об'єднує методи педагогіки з потребами військової сфери, спрямовані на формування військової дисципліни, професійної підготовки та патріотизму, створює педагогічні підходи для оптимізації процесу навчання та розвитку військовослужбовців, враховуючи особливості їхнього життя та служби.

Військова педагогіка орієнтується на формування не лише військових навичок, але й моральних цінностей, лідерських якостей та відповідальності перед державою та суспільством. Вона вивчає особливості військовослужбовців, сприяє створенню ефективних методик мотивації та управління групою в умовах військового колективу. Важливими напрямками військової педагогіки є використання сучасних технологій в освітньому процесі, адаптація навчальних програм до специфіки військової служби, а також підвищення професійної

кваліфікації військових педагогів. Основною метою військової педагогіки є підготовка висококваліфікованих, морально стійких воїнів, готових до захисту країни та здатних працювати у складних воєнних умовах.

Відомо, що багато українських ритуалів мають військово-педагогічний характер. Підвалини військових традицій закладали народи, що розвивались на території сучасної України: сармати, скіфи, венеди, склавіни, анти та ін. Утворення перших племінних союзів, княжих дружин, а в подальшому формування України як козацької держави, надзвичайно загострило проблему військового навчання та виховання, складовою якого завжди виступали цінності та надбання військової культури. Українська військова ментальність патріотів рідної землі культивувала почуття патріотизму, любові до Батьківщини, яка донесена до нас, в тому числі у безлічі пісень та інших творів про своїх захисників.

Мета підготовки працелюбної, чесної та патріотично вихованої людини, вірного сина своєї землі, чітко проглядалася у організаційній та педагогічній діяльності Богдана Хмельницького та інших видатних людей України того часу. Ці якості закладали основи менталітету українського війська.

В історії педагогіки поява проблем навчання і виховання воїнів набуває нового значення у часи створенням регулярної армії та флоту. Власне у цей період, на думку багатьох дослідників, було закладено підвалини військової педагогіки.

На початку ХХ століття в Україні спостерігалися спроби створення системи військової підготовки, а разом з нею і військової педагогіки в Україні. Цей період співпав з часом становлення та боротьби за незалежність Української Народної Республіки (1917-1921).

Формування збройних сил нової держави вимагало їхнього навчання та виховання з використанням сучасних на той час форм і методів. Основні аспекти військового виховання та навчання розглядалися у контексті необхідності створення сильних, дисциплінованих та морально стійких військ. На той час українські національні лідери й діячі робили спроби враховувати унікальність української ідентичності та культурно-історичних аспектів військово-педагогічного процесу. Вони намагалися поєднати військову підготовку з підтримкою національної самосвідомості, вихованням патріотизму та духовності серед військовослужбовців. На той час важливою була ідея створення особливих методик військового навчання, які б враховували національні традиції та специфіку українського народу. Вивчалися методи формування воїнського духу та патріотизму серед молоді, що потребувало не стандартних підходів до військового виховання. Цей період був підґрунтям для подальшого розвитку військової педагогіки в Україні, створення наукових основ та методичних підходів, які пізніше відобразилися у системі військової освіти та підготовки в українських військах.

У період з 1921 року до 1991 року українське суспільство та військова сфера перебували під ідеологічним впливом радянського режиму, що відбивалося на навчанні та вихованні військовослужбовців.

Після здобуття незалежності військова педагогіка в Україні пройшла через значні трансформації та адаптацію до нових умов. Цей період характеризувався активним пошуком національних цінностей у військовій педагогіці, підвищенням патріотизму та формуванням нових підходів до військової підготовки.

Важливим аспектом стало відмежування від радянської системи навчання та виховання, спрямування на створення власних унікальних методик військової освіти та виховання, що відповідали б сучасним вимогам та національній ідентичності. З'явилися нові підходи до військово-педагогічної діяльності, зокрема, акцентовано увагу на військово-патріотичному вихованні, формуванні здорового способу життя та розвиток лідерських якостей серед військовослужбовців. Паралельно змінилися підходи до організації військової освіти: було здійснено перегляд освітніх програм, зокрема, акцентовано увагу на військово-професійній підготовці, збільшено час для вивчення гуманітарних дисциплін, покращено психологічну підготовку військових. Важливим кроком в цей період було підвищення ролі підготовки висококваліфікованих кадрів, які були б здатні ефективно впроваджувати нові методики та підходи до військової освіти.

Цей етап відображає пошук і становлення національних цінностей в системі військової освіти в Україні, та її адаптацію до вимог сучасного світу і військових конфліктів.

На сучасному етапі розвитку військової педагогіки в Україні відбувається активний пошук та впровадження передових методик навчання та виховання, які враховують специфіку сучасних воєнних загроз і вимог. Однією з ключових складових стала підготовка воїнів до гібридних воєнних загроз та ведення реальних бойових дій. Вона включає в себе не лише бойову підготовку, але й розвиток навичок у сфері кібербезпеки, військової розвідки, психологічного військового опору та вміння працювати у складних інформаційних умовах.

Ще однією важливою складовою є використання сучасних технологій у освітньому процесі. Вони охоплюють використання віртуальної реальності, штучного інтелекту, військових симуляторів та інших інноваційних засобів для підвищення ефективності практичної підготовки та проведення ефективних тренувань. Також наразі велика увага приділяється психологічним аспектам військової підготовки. Розробляються програми психологічної підготовки військовослужбовців для підвищення їхньої психічної стійкості та адаптації до стресових ситуацій на полі бою. Окрім цього, важливим аспектом сучасної військової педагогіки є формування військових лідерів. Велика увага приділяється розвитку лідерських якостей військовослужбовців, їхньої здатності до прийняття рішень у складних умовах та управління групою. Цей етап відображає стрімкий розвиток військової педагогіки в Україні, спрямований на впровадження передових методик навчання та виховання, а також адаптацію до сучасних воєнних реалій та вимог.

Розвиток військової педагогіки в Україні є актуальним напрямком, спрямованим на підняття рівня професійної підготовки військовослужбовців. За

останні роки спостерігається зростання уваги до сучасних технологій, спрямованих на формування ефективних військових умінь та навичок, тактичного, оперативного, стратегічного мислення та високих стандартів моралі.

Впровадження новітніх підходів, підтримка наукових досліджень і навчання за міжнародними стандартами сприяють створенню сучасної системи військової підготовки, яка ґрунтується на досягненнях військової педагогіки та забезпечує підготовку висококваліфікованих військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Вітченко А. О. Технології навчання у вищій військовій школі: теорія і практика: [навч-метод. посіб.]. А. О. Вітченко, В. І., Осьодло, С. М. Салкупан / за заг. ред. професора В. М. Телеліма. – Київ: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2016. 272 с.
2. Замотаєва Н. В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика : навч. посіб. Н. В. Замотаєва. – Київ : Альфа Реклама, 2021. 364 с.
3. Нещадим М. І. Військова освіта України, історія, теорія, методологія, практика: монографія – Київ : Київський університет, 2003. 852 с.
4. Педагогіка вищої військової школи: підруч. – Київ : НУОУ ім. Івана Черняховського, 2017. 504 с.